

AİDİYET DUYGUSU

Yazı
İbrahim BERKSOY [ME 91]

Belki de hiçbir yere ait değiliz... Bu duyguyu gün geçtikçe daha yoğun, daha şiddetli yaşadığımızdan mıdır nedir, son zamanlarda konuşmalarımızda, yazdıklarımızda söz dönüp dolaşip her nasılsa “aidiyet duygusu”na geliveriyor. Öyle bir söz ki, kapıdan kovsanız bacadan giriyor, bacadan kovsanız kapıdan!

Gündelik yaşamda neredeyse her şeyi standartlaştırmaya çalışıyoruz ya; yol yakınken söyleyeyim: aidiyet duygusunun standart bir tanımı yok! İzmirli bir şair arkadaşım var: Hüseyin Peker. 90’lı yılların ortalarında yayımladığı ilk şiir kitabına “insan arkadaşınıdır” adını vermişti. Ne güzel bir dize: insan arkadaşınıdır... O günlerde aidiyet duygusuyla pek alışverişimiz yoktu. Oysa bir şairin İzmir’in yaz günlerinde denizden karaya efil efil esen imbat rüzgârlarının serinliğinde bizlere armağan ettiği “insan arkadaşınıdır” dizesi o günlerde dikkatimizi çekebilir; aidiyet duygusunun en sıcak, en içten, en yoğun bir anlatımı olarak gündelik yaşantımıza girebilirdi. Aidiyet duygusunu bir bakıma “bağlanma”, “bağ kurma”, dahası “ait olma” anlamında yorumlayacak olursak, belki de en güçlü aidiyet duygularından birinin ifadesidir “insan arkadaşınıdır” dizesi. Arkadaşlıktan öte bir duygunun adıdır çünkü arkadaşının olmak... Mayasında “güven” vardır. Emek ister, özveri ister, sabır ister, bağlılık ister...

Aidiyet duygusunu kişisel bir duygu olmaktan çıkartıp sosyal bir duyguya dönüştürdüğümüzde işler biraz çetrefilleşiyor. Bu duyguyu en küçük sosyal birim olarak kabul edilen aileden başlayıp, derneğe, cemiyete, cemaate, millete; ya da mahalleye, kasabaya, şehre, ülkeye “mensubiyet” anlamında bir “aidiyet duygusu”na dönüştürdüğümüzde, gündelik hayatlarımızda olabildiğince koruyup kollamaya çalıştığımız, bizi sarıp sarmalayan, o kişiye özgü, naif, biricik aidiyet duygusu adeta buharlaşıp, yerini, heyûla gibi ortalığı kaplayan, standardize edilmiş, tek tip bir “aidiyet duygusu”na bırakıyor! Ardından, “ya sev, ya terk et!”, “buralarda senin/sizin gibilere yer yok!”, “hain!” nidaları arasında bireyi derin bir yalnızlık, yapayalnızlık bekliyor... Sevgili şairim Metin Altıok’un o unutulmaz, sitem dolu, kırılğan dizelerindeki gibi: “Ne zaman bir dostu gitsem, Evde yoklar.”

Oysa aileden başlayıp her yerde, her köşe başında; sokakta, mahallede, kasabada, kentte, ülkede, şu güzelim yeryüzünde “yüz çiçek açsa, bin fikir yarışsa”, hiç kimse ötekileştirilme; -siyasetten vaz geçtim- gündelik hayat olabildiğince demokratikleşse!.. Belki de bu yüzden “yersiz yurtsuz”du Edward Said bu dünyada; yine belki de bu yüzden hep “göçebe”ydi Cemal Süreya kendi yurdunda...

Bir de aidiyet duygusunu “yamalı bohça”ya benzetenler var. Bizim kültürel geçmişimizde bu yamalı bohçanın kökeni “doğu-batı” karşıtlığına kadar gider. Aslında karşıtlık mıdır, yoksa bir sentez midir; tartışılır. Karşıtlık dersiniz ayrı bir yol açılır önünüze, sentez dersiniz ayrı. Daha geniş bir perspektiften bakma adına, Amin Maalouf’un şu sözünü burada anmak isterim: *“Bir insanın kimliği başına buyruk aidiyetlerin birbirlerine eklenmeleri demek değildir; kimlik bir “yamalı” bohça değildir, gergin bir tuval üzerine çizilen bir desendir; tek bir aidiyete dokunulmaya görsün, sarsılan bütünü bir kişilik olacaktır.”*

Kişiliğin bir yansıması olarak kimliğin çoğu yerde aidiyet duygusuyla birlikte anılması boşuna değildir. Kimlik de tıpkı aidiyet duygusu gibi emekle, özveriyle, sabırla, derin bir bağlılıkla yaşam içerisinde olgunlaşır. Denilebilir ki; hayatta herkes kimliğini kendisi edinir...

“Sosyal aidiyet” diyebileceğimiz bağlılıklar bir yönüyle insanlar arasında yardımlaşmayı, dayanışmayı geliştirip güçlendirir gözükse de, dünyanın her yerinde giderek güçlenen, dahası “güç ile zehirlenen” sosyal organizasyonlarda aldatmalara, aldatılmalara, kandırılmalara oldukça sık rastlanır. Aldatan bir bakmışsınız aldanan oluvermiş ya da tersi! Bireyin “biat/itaat kültürü” gereğince kendisini kayıtsız şartsız teslim ettiği ya da bir çıkar uğruna içinde yer aldığı ikiyüzlü sosyal ilişkileri o saf ve naif “aidiyet duygusu”ndan özenle ayırmak gerekir. Çünkü bu tür bağlılıklar tek yönlü bağlılıklardır. Oysa aidiyet duygusuyla, “bile isteye” bağlanılan ya da ait olunan yerde siz ne kadar ait olduğunuz yeri; derneği, cemiyeti, mahalleyi, kasabayı, kenti etkilerse, ait olduğunuz yer de sizi o oranda etkiler, değiştirir, dönüştürür. Etkileşimdir bunun adı.

Ele avuca sığmaz sivri bir çakıl taşı da gün gelir dalgaların arasında yassılaşıp, kayganlaşır; buna karşılık sesini ortak eder dalgaların o hiç bitmeyen sonsuzluk ezgisine...